

ADAPTAREA UNUI COMPORTAMENT ADECVAT ÎN MEDIUL ÎNCONJURĂTOR LA COPIII DE VÂRSTĂ PREȘCOLARĂ

*Diana FRINIUC, masterand, UPS "Ion Creangă",
educator IET nr. 182 "Curcubeul", Chișinău, RM*

Summary. *Forming an appropriate behavior towards the environment is as important for children as intellectual, moral, aesthetic, etc. education is. In environmental education, children learn why and how to protect nature. Knowledge of the environment is a fundamental component of the educational process in kindergarten.*

Perceiving the environment as a complex organism, knowing its components and their functions, the child will gradually comprehend that the deterioration of one of them will lead to the loss of the functionality of others.

Keywords: *environmental education, ecological education, preschoolers, early education.*

Formarea comportamentului adecvat față de mediu este la fel de important pentru copii ca și educația intelectuală, morală, estetică, etc. În cadrul educației ecologice, copiii învață de ce și cum trebuie protejată natura.

Îngrijirea mediului implică din partea omului desfășurarea unor acțiuni practice care să contribuie la evoluția plantelor și animalelor, apărarea lor de acțiunile dăunătoare, care pun în pericol viața plantelor și animalelor și chiar viața omului.

Epoca contemporană reclamă o etică a responsabilității pe termen lung, cu obligația necondiționată de a ocroti existența omenirii pe pământ. Societatea contemporană este încă dominată de hedonismul ecologic, care menține dinamica individualistă centrată pe consum.

Sensibilitatea ecologică a permis într-o oarecare măsură moralizarea proceselor de producere și de consum, orientând cererea și oferta către tehnologiile alternative ecologice.

Mediul în care copiii își desfășoară activitatea îi influențează permanent și le oferă posibilitatea de a veni mereu în contact cu ceva nou pentru ei, le stimulează curiozitatea și dorința de cunoaștere.

Însă e timpul pentru o schimbare, e timpul să luăm atitudine, să ne convertim felul de a gândi și de a acționa, pentru că o facem tot pentru noi și pentru generațiile ce vor urma. E timpul ca omul să fie sensibil la problemele mediului, să adopte un comportament adecvat față de natură, să protejeze mediul înconjurător.

Cunoașterea mediului înconjurător este o sarcină de bază a procesului instructiv educativ în grădiniță și contribuie la realizarea laturilor educației: intelectuală, morală, estetică, profesională, fizică, subliniate de pedagogul francez, René Huber.

Mediul înconjurător reprezintă totalitatea factorilor externi din natură și societate care acționează asupra omului și condiționează existența lui.

Copilul, încă de la naștere, intră în relații din ce în ce mai complexe cu mediul în care trăiește, dezvoltându-se sub influența lui directă.

Copilul se străduiește să găsească explicație evenimentelor și lumii din jurul lui iar educatoarea are sarcina de a-i crea oportunități pentru cercetare și explorare, să-i asigure suport emoțional, securitate și să încurajeze cunoașterea.

E bine ca omul de mâine să știe ce e bine și ce e rău în raport cu mama-natură pentru ca mai apoi tânărul, iar mai târziu adultul să acționeze în consecință.

Mediul înconjurător reprezintă totalitatea factorilor externi din natură și societate care acționează asupra omului și condiționează existența lui.

Mai târziu, copilul se străduiește să găsească explicație evenimentelor și lumii din jurul lui iar educatoarea are sarcina de a-i crea oportunități pentru cercetare și explorare, să-i asigure suport emoțional, securitate și să încurajeze cunoașterea.

Explorarea presupune încercările și tentativele copilului de a cunoaște și de a descoperi lucruri noi, fenomene și experimente din mediul ce-l înconjoară. Este una din acțiunile fundamentale ale dezvoltării copilului.

Sarcinile au mare rol în procesul structurării personalității copilului, constituind un mijloc de cunoaștere și familiarizarea acestuia cu mediul înconjurător și contribuind la exersarea deprinderilor, la consolidarea cunoștințelor.

Caracterul interesant și eficient al variantelor de joc este conferit și de materialele intuitive precum: jetoanele, ilustrațiile, tablourile.

În elaborarea acestui articol am folosit numeroase lucrări de psihologie a copilului și pedagogie generală, manuale cât și lecturi literare.

Percepând mediul înconjurător ca pe un organism, cunoscându-i componentele și funcționalitatea lor, copilul va înțelege treptat că deteriorarea uneia dintre acestea va atrage după sine și disfuncționalitatea celorlalte.

Astfel cunoașterea mediului este în strânsă legătură cu educația ecologică, de protecție și îngrijire a naturii. [12, p.32]

Copilul va fi ajutat și dirijat să identifice surse de poluare și posibilități de eliminare a lor, să înțeleagă noțiunile de refolosire și reciclare, învățând să economisească.

Pentru formarea unor abilități practice în scopul realizării unor produse funcționale, practic-utilitare din materiale reciclabile, copilul va prelucra materiale din natură, va observa frumosul din natură și i se va stimula nevoia de a-l crea.

Rolul imaginației la această vârstă este atât de mare, încât unii autori au considerat că o serie de conduite ale copilului își au sursa tocmai în ea.

Considerată ca una dintre cele mai active și eficiente modalități de instruire și educare, conversația constă într-un dialog dintre educatoare și copil, pe baza unei succesiuni de întrebări și răspunsuri care pornesc de la cunoștințele dobândite anterior de copii și sunt legate de conținutul noii teme propuse.

Conversația nu se desfășoară numai între educatoare și copil ci și între copii înșiși.

Prin intermediul dialogului educatoare-copil, prin efort propriu, copilul trece mai ușor de la reținerea informațiilor despre alcătuirea unei plante sau a unui animal, caracteristicile unui fenomen din natură, la înțelegerea relațiilor dintre acestea și factorii de mediu care au determinat apariția și particularitățile alcătuirii lor, interdependența care există în natură între organism și mediu, a legăturilor și cauzalitatea dintre diferiți agenți ai mediului înconjurător în dinamica lor și organizarea generală a viețuitoarelor. [10, p.41]

Conversația are rol de fixare, consolidare și sistematizare, de verificare și apreciere a cunoștințelor copiilor constă în întrebări care vizează în special reținerea de către preșcolari a unor informații despre caracteristicile specifice viețuitoarelor (plante sau animale), influența diferiților factori de mediu asupra înfățișării, alcătuirii și modul de viață al acestora. [7, p.45]

De aceea, în orice activitate, pe lângă întrebările care urmăresc să consolideze în memoria preșcolarilor anumite informații despre particularitățile de organizare a viețuitoarelor, am folosit întrebări cu ajutorul cărora aceștia să motiveze răspunsurile, să compare diferite aspecte de organizare a viețuitoarelor, în raport cu mediul în care trăiesc, întrebări care să le stimuleze gândirea.

Se impune că încă de la venirea copilului în grădiniță să fie ajutat să cunoască formele de viață existente în mediul înconjurător și să învețe să le ocrotească.

Un mobil important al activității conștiente de învățare este cultivarea intereselor preșcolarilor pentru mediu, dezvoltarea spiritului de observație, înarmarea cu unele deprinderi de observare corectă și sistematică a realității înconjurătoare.

Principalul mijloc prin care se poate asigura accesibilitatea cunoștințelor despre natură este contactul direct, nemijlocit și organizat cu obiecte și fenomene din mediul apropiat de viață pentru ca pe această bază să se realizeze progresiv cunoașterea mediului mai îndepărtat și a fenomenelor generale.

Mijlocul principal de a satisface dorința de cunoaștere, experimentarea conduce la căutarea și explicarea mecanismelor acestor lucruri.

Începuturile confruntării cu natura și tehnica se găsesc în percepția și asimilarea zilnică a lumii implicită și sub formă de joc. Pentru educatori și profesori apare problema recunoașterii și promovării valorii de educație a jocului.

De bogăția cunoașterii implicite depinde ce vor câștiga copiii din situațiile explicite de învățare.

A înțelege un lucru înseamnă mai ales a-l pune felurit în legătură cu ceea ce deja există în copil.

Cu cât există mai mult, cu atât mai densă este rețeaua sensurilor, relațiilor, comparațiilor, atribuirilor, cu atât mai profund se ancorează înțelegerea. Când copiii încep să se confrunte explicit cu probleme tehnice sau cu fenomene experimentale, ei accesează cunoașterea lor vie, implicită, a fenomenelor lumii.

Sub raportul conținutului, întreaga omenire- de la opinia publică și până la factorii de decizie sau forurile internaționale de colaborare și cooperare- a dobândit reprezentarea clară asupra problemelor multiple și complexe pe care le ridică astăzi raporturile omului cu mediul înconjurător, a importanței resurselor naturale pentru viața și bunăstarea popoarelor și a faptului că acestea nu mai sunt inepuizabile. [6, p.2]

În lucrările sale, cercetătorul moldovean Andon C. menționează că explorarea mediului înconjurător constituie o premisă esențială în cucerirea lumii înconjurătoare și stimulează motivația de a cunoaște, oferind bazele dezvoltării potențialului psiho-fizic și aptitudinal al copilului, astfel contribuind la educația ecologică a copilului preșcolar. [1, p.24]

Cu toate acestea, ea continuă să fie abordată mai degrabă ca o disciplină aparte (obligatorie sau opțională; în țara noastră fiind valabilă a doua situație), neintegrată în programa școlară, fără corelație cu alte materii și cu o ofertă redusă în ceea ce privește aplicabilitatea în viața de zi de zi.

În acest context S.Gînju invocă, că scopul esențial al educației ecologice la preșcolari este de a le forma bazele unei gândiri și atitudini centrate pe promovarea unui mediu natural propice vieții, de a le dezvolta spiritul de responsabilitate față de mediu. [11, p.31]

Îngrijirea mediului implică din partea omului desfășurarea unor acțiuni practice care să contribuie la evoluția plantelor și animalelor, apărarea lor de acțiunile dăunătoare, care pun în pericol viața plantelor și animalelor și chiar viața omului. Protejarea mediului înconjurător se însuflă de la cele mai fragede vârste. [15, p.6]

În general, majoritatea copiilor nu au formată o educație ecologică- pungi, ambalaje, cutii de plastic etc. aruncate în curtea școlii sau pe stradă, sunt mărturia lipsei de educație ce ar trebui să provină din familie și să fie consolidată în instituțiile de învățământ. În prezent, ca disciplină școlară, educația de mediu este materie opțională.

Pentru grupele pregătitoare pentru școală și clasele primare, trebuie să existe o strategie de organizare a conținuturilor științifice și de transmitere a lor într-un mod individualizat. [14, p.9]

Trebuie să axăm această strategie în mod special pe valențe formative mai accentuate construită adecvat capacităților specifice vârstei și ritmului de dezvoltare al fiecărui copil, nevoilor și intereselor sale.

De aceea, cunoașterea mediului și a problemelor sale, la această vârstă trebuie să îmbrace aspecte practice și să provoace trăiri emoționale. Ori de câte ori este posibil trebuie să punem copiii în situația de a acționa, de a reacționa, de a manifesta atitudini.

Copiii mici tind să dezvolte un atașament emoțional față de ce le este familial și față de care se simt bine. Un lucru care trebuie avut în vedere atunci când lucrăm cu copiii, este acela, că dacă ei nu pricep de ce trebuie făcut un anumit lucru, interpretează că acel lucru nu trebuie făcut.

Unele atitudini pozitive față de mediu ce pot fi formate și repetate la această vârstă, includ acțiuni precum oprirea apei în timpul spălării dinților, oprirea luminii atunci când nu ne este necesară folosirea ei și cunoașterea faptului că hârtia trebuie reciclată.

În perioada actuală, în multe țări ale lumii, educația pentru protecția mediului, a devenit o nouă dimensiune a curriculumului, cu scopul de a iniția și promova o atitudine responsabilă față de mediu, de a-i face pe copii să conștientizeze pericolele unei degradări accentuate a mediului.

Protecția mediului înconjurător a devenit un obiectiv major al lumii contemporane.

Ludmila Ursu afirmă în publicațiile sale că încă de la vârstă mică, copiii trebuie să învețe și să respecte legile naturii, ei fiind ajutați să descifreze și să-și însușească ABC-ul ecologiei, să înțeleagă necesitatea protecției mediului, a ocrotirii naturii. [16, p.3]

Copiii trebuie învățați cum să contribuie la refacerea naturii, menținând curățenia și îngrijind frumusețile ei oriunde s-ar afla, să înțeleagă că ocrotind natura se ocrotesc pe ei înșiși. Programă învățământului preșcolar la categoria activităților opționale și educația ecologică ne vine în ajutor.

Aceasta presupune că, în pofida importanței sale, programa de educație ecologică se aplică în funcție de diverși factori: resursa umană competentă și cu disponibilitate pentru acest tip de activități, materialele didactice necesare, factori materiali, sociali. Poate unii își pun întrebarea: „De ce este obligatoriu ca educația ecologică să înceapă de timpuriu, încă de la vârsta preșcolară?”. Pentru că aceasta este vârsta la care începe formarea viitorului cetățean al planetei, din toate punctele de vedere. [3, p.34]

Pe de altă parte, este evident că nu trebuie să uităm de valoarea, pentru formarea viitorului individ uman, acelor „7 ani de acasă”, prin care unui copil i se transmit normele elementare de

comportament, care constituie fundamentul acțiunilor unui cetățean preocupat de mediul în care trăiește.

Andon C. menționează ca fiind necesară aducerea în câmpul perceptiv a unor obiecte, fenomene care trezesc interesul copiilor, întreținerea curiozității, organizarea unui mediu prielnic și oferirea materialelor necesare observației, asocierea intuirii cu cuvântul ce orientează și conduc efortul perceptiv. [1, p.46]

La finalul acestor activități este utilă formularea unor concluzii prin conversații, explicații, aplicarea în practică a rezultatelor obținute în lucrări manuale, fișe de activitate independentă, evaluarea și perfecționarea observațiilor viitoare. [9, p.29]

Este necesară totodată obișnuirea copiilor cu perceperea prin cât mai multe simțuri: să observe elementele vizibile ale unei plante, să miroasă, să guste fructele sau semințele, să pipăie tulpina sau frunzele, să le “cântărească” în palmă, să analizeze dacă sânt calde sau reci, moi sau tari etc., apoi să verbalizeze ce au perceput.

- utilizarea adecvată a resurselor didactice moderne duce la îmbunătățirea asimilării cunoștințelor de către preșcolari, contribuind la ridicarea calității învățământului.
- metodele și procedeele folosite dezvoltă spiritul de inițiativă, flexibilitatea intelectului, cât și formarea unor deprinderi practice.
- introducerea unor modalități practice de lucru fac ca preșcolarul să devină un element activ.

Abordarea holistică în cadrul procesului educațional reprezintă integrarea învățării și dezvoltării copilului prin prisma domeniilor de dezvoltare a lui - fizică, socio-emoțională, cognitivă, lingvistică. [2, p.65]

Aceasta presupune a orienta cadrele didactice să promoveze integrarea practicii educației timpurii la nivel creativ, care se va concentra mai puțin pe reperele tradiționale ale dezvoltării academice și mai mult pe crearea stării de bine a copilului, interconectată prin dezvoltarea fizică, socio-emoțională, cognitivă, lingvistică.

În mod similar, atunci când se întâmplă ceva în oricare dintre domenii, aceasta are un impact semnificativ asupra tuturor celorlalte domenii, chiar dacă copiii trec prin stadii similare de dezvoltare, dar în ritmuri diferite. De aceea, cadrele didactice nu vor aștepta rezultatul ca toți copiii să atingă același nivel de performanță în aceeași perioadă de timp. [2, p.32]

Studiile privind învățarea timpurie a copiilor demonstrează, că fundamentarea învățării și dezvoltării continue a copilului depinde nu numai de plasticitatea extraordinară a creierului copiilor la această vârstă, ci și de un mediu de cultivare și stimulare furnizate de familie, instituții de prestare a serviciilor de educație și îngrijire timpurie și comunitate. [3, p.43]

Fiecare trece prin diferite etape care se repetă și se sprijină pe ceea ce s-a acumulat anterior, cu scopul de a merge mai departe și de a învăța și mai mult. În fiecare proces de învățare, copilul trece prin etapa de familiarizare, de învățare propriu-zisă (care se situează în zona proximală a dezvoltării- expusă de Vâgotski) și de exersare. [17, p.32]

Pentru o cunoaștere cât mai corespunzătoare a lumii înconjurătoare, nu este de ajuns să punem pe copii în contact direct cu ea, cu obiectele, cu ființele sau fenomenele ei, ci este necesar să le dirijăm observarea orientându-i spre esențial, spre semnificativ.

Având în vedere că atenția preșcolarilor, în special la grupele mici, este foarte împrăștiată, anunțarea activității trebuie să fie făcută astfel încât să capteze și să mobilizeze atenția copiilor.

Pentru aceasta se pot întrebuița diferite procedee: la grupele mici se poate face sub formă de surpriză, printr-o ghicitoare, prin mimica educatoarei, prin prezentarea ca pe un spectacol de teatru de masă sau teatru de păpuși sau prin crearea unei stări afective pozitive, de exemplu, printr-o exclamație a educatoarei.

Percepând mediul înconjurător ca pe un organism, cunoscându-i componentele și funcționalitatea lor, copilul va înțelege treptat că deteriorarea uneia dintre acestea va atrage după sine și disfuncționalitatea celorlalte.

Astfel cunoașterea mediului este în strânsă legătură cu educația ecologică, de protecție și îngrijire a naturii.[13, p.32]

Rolul imaginației la această vârstă este atât de mare, încât unii autori au considerat că o serie de conduite ale copilului își au sursa tocmai în ea. [5, p43]

Galina Chirică menționează că ,considerată ca una dintre cele mai active și eficiente modalități de instruire și educare, conversația constă într-un dialog dintre educatoare și copil, pe baza unei succesiuni de întrebări și răspunsuri care pornesc de la cunoștințele dobândite anterior de copii și sunt legate de conținutul noii teme propus. [6, p.54]

În timp ce educația de bază este asigurată de sistemul educațional formal, responsabilitatea educației ecologice a fost asumată încă de la apariția ei, cu precădere, de societatea civilă. [11, p.48]

Avantajul acestui fapt este că organizațiile civile au o mai bună legătură cu comunitățile locale, datorită relațiilor informale, decât instituțiile de învățământ, care încă sunt guvernate centralizat. [4, p.57]

Acest fapt crează oportunitatea abordării problemelor de mediu vizate de educația ecologică prin prisma identității locale, facilitând implicarea comunităților și modificarea atitudinii acestora față de cauza de mediu.

Pe lângă capacitatea de a modifica atitudinea populației față de mediu, educația ecologică este apreciată și pentru influența sa asupra modului de gândire al oamenilor în general.

Datorită naturii transdisciplinare a ecologiei, educația ecologică facilitează dezvoltarea unei gândiri complexe, implicând și un puternic efect social, solicitând o mai bună comunicare între oameni, între generații diferite, între oamenii de știință și publicul larg, având, totodată, și o importantă dimensiune etică. [8, p.43]

Pentru toate acestea, educația ecologică este considerată ca fiind educație permanentă de-a lungul vieții, condiție a formării unei culturi cu perspectivă ecologică și a responsabilității globale.

Îngrijirea mediului implică din partea omului desfășurarea unor acțiuni practice care să contribuie la evoluția plantelor și animalelor, apărarea lor de acțiunile dăunătoare, care pun în pericol viața plantelor și animalelor și chiar viața omului.

În concluzie putem spune că educația ecologică vizează diferite laturi ale dezvoltării personalității individului. Ea are ca scop formarea premiselor de înțelegere a efectelor unui comportament necorespunzător asupra mediului și, deci, a atitudinii de protejare a mediului.

BIBLIOGRAFIE

1. ANDON, C., LEȘENCO S., CEMORTAN S. Familiarizarea copiilor cu natura. Cimișlia, 1992.
2. ANDON, C., HAHEU, E. Familiarizarea preșcolarilor cu natura prin intermediul jocurilor didactice. Ch., 1997.
3. ANDON, C., GORDEA, L. ZIDU, E. Teoria și metodologia familiarizării copiilor cu natura. Ch., 2001.
4. CERGHIT, I. (coordonator) Didactica. Manual pentru Scoli Normale. București: Ed. E.D.P, 1993.
5. CHIRICĂ, G. Sisteme de reprezentări ecologice accesibile preșcolarilor. În: Învățământul Universitar din Moldova la 70 de ani, Chișinău, 2000.
6. CHIRICĂ, G. Problema continuității în formarea culturii ecologice la copii. În: Probleme actuale ale științelor filologice, psihologice, pedagogice și social-politice. pp. 48-52. — [sl]: [sn], 2010, 410 p.
7. CHIRICĂ, G. Abordări psihopedagogice ale educației ecologice a copiilor / În: Prerogativele învățământului preuniversitar în contextul societății bazate pe cunoaștere, 2014, vol. I, 323 p.
8. CHIRICĂ, G. Competențele ecologice ale adulților - condiție importantă în educația pentru mediu la copii. În Revista: Acta et commentationes, 2015, Nr. 1, p. 20-24.
9. CRETU, E. Aspecte metodologice privind proiectarea didactica. În: Revista de Pedagogie nr. 5/9, 2013.
10. ERABU, I. Natura - aerul vietii, Ed.Stiintifica, 1989.
11. HAHEU, E. GORDEA, L.GÎNJU, S. Teoria și metodologia familiarizării preșcolarilor cu natura Chișinău, 2014.
12. LUNGU STOICA, N. Contributia scolii in realizarea educatiei elevilor,in scopul protejarii si conservarii mediului inconjurator. În: Revista „Natura”, nr. 3, 1989.
13. STOICA, M. Sinteze de pedagogie si psihologie. Craiova: Editura Universitaria, 1992.
14. PIAGET, J. Psihologia inteligentei. Bucuresti: E.D.Stiintifica, 1965.
15. RADU, I. Invatamantul diferentiat, conceptie si strategie. Bucuresti: E.D.P, 1975.
16. URSU, L. (coordonator) Retrospectivă, actualitate și perspectivă a Educației Ecologice. Aplicații metodologice inter/transdisciplinare, Chișinău, 2011.
16. ВЬГОТСКИЙ, Л. С. Психология М.: Эксмо-пресс, 2000. 1008 с.